

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Ось іще один фрагмент уроку.

Робота в групах під час вивчення твору О. Стороженка «Скарб», Л. Костенко «Кольорові миші», «Крила».

Власне міркування.

1. Чи погоджуюсь я з думкою О. Стороженка: «... як кому Бог дасть щастя, то не треба йому й рідної матері, не треба і щастя шукати».

2. Щоб я порадив батькам Павлуся стосовно його виховання?

3. Що я розумію під словом «Скарб»? Яким скарбом надаю перевагу? (Обґрунтуйте думки).

4. Чи могла, на ваш погляд, десятирічна Анна завдати шкоди суспільству, виробляючи кольорових мишей?

5. Як на вашу думку, мати крила людині – це обов'язок чи довільне бажання?

Під час такого навчання школярі розвивають мислення, учаться вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин та відповідної інформації, зважувати альтернативні погляди, приймати продумані рішення, брати участь у дискусіях.

Отже, нові підходи сучасної школи до розв'язання багатьох навчальних і виховних завдань покликані зробити школярів готовими до вирішення в майбутньому життєвих проблем. І особливе місце в цьому належить українській мові і літературі, які найповніше вбирають в себе особливості української ментальності. Через мову учні засвоюють моральні поняття, ідеї та ідеали, формують ціннісні орієнтири, які потім у реальному житті стають принципами буття особистості, засадами для реалізації власних задумів, організації повсякденного життя.

Література:

1. Александрова В. А. Формування соціальної активності учнів на уроках літератури // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2015. – №7–8. – С.3–4.
2. Пеньора Т. Ю. Нестандартні форми самостійної роботи учнів на уроках української мови та літератури : методичний посібник. – Ужгород, 2007. – С. 65.

Осинкіна О. П. *

СОЦІАЛІЗАЦІЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розкриті теоретичні та методичні засади соціалізації особистості. Роль школи в становленні соціально активних, конкурентоспроможних випускників, які усвідомлюють свою причетності до розв'язання важливих громадянських справ, що є ознакою їхньої активної позиції в дорослому житті.

Останнім часом суспільство вимагає від школи виконання соціальної функції, а саме: введення дитини за допомогою

* © Осинкіна О. П.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

навчання в розгалужену структуру соціальних ролей. Залучення учнів до участі в позакласній, позашкільній роботі сприяє набуттю ними соціального досвіду, тобто відбувається процес соціалізації особистості, підготовка до виконання своєї ролі в суспільстві. Адже особистість розвивається через активні суспільні дії, свідомо перетворюючи і оточуюче середовище, і себе в процесі цілеспрямованої діяльності. Учені по-різному висвітлюють зміст поняття «соціалізація». На нашу думку, слід дотримуватися визначення соціалізації як двостороннього процесу, що включає в себе, з однієї сторони, засвоєння індивідом соціального досвіду, соціальних ролей, норм, цінностей шляхом входження в соціальне середовище, систему соціальних зв'язків, з іншої сторони, процес активного відтворення індивідом системи соціальних зв'язків за рахунок його активної діяльності, активного включення в соціальне середовище [1].

Метою статті є висвітлення проблеми соціалізації в загальноосвітніх навчальних закладах, які мають забезпечити та систематизувати громадянську освіту, економічне, правове, екологічне виховання активної в життєвому і соціальному самовиявленні особистості.

Соціалізація охоплює всі процеси залучення до культури, комунікації і навчання, за допомогою яких особистість набуває здатності брати участь у суспільному житті. Виділяються три основні сфери, у яких відбувається становлення особистості: «спілкування, діяльність, самосвідомість» [2].

Визначальним є положення про те, що особистість, яка дотримується моральних норм в обставинах, що постійно змінюються, повинна мати певні орієнтири для визначення лінії своєї поведінки. Суперечності можуть виникати через непрайвильні уявлення, неточне сприймання одержаної інформації, реальних життєвих ситуацій, будь-яких інших факторів, характерних для сучасної нестабільної соціальної ситуації. Тим більше, що канали і засоби передавання інформації не завжди враховують, а часто ігнорують психолого-педагогічні особливості учнів, а в окремих випадках інформація має негативну спрямованість. Саме тому навчально-виховне середовище має стати джерелом соціального розвитку учнів. Велику роль в соціалізації учнів у сучасному освітньому просторі відіграє духовний храм – шкільна бібліотека.

Щоб консолідувати навчально-виховне середовище на основі спільних цінностей, потрібна висока загальна культура, педагогічна культура і значний творчий потенціал. Учителі прагнуть до того, щоб навчально-виховне середовище забезпечило емоційно-психологічну захищеність і душевний комфорт особистості. Учені вважають, що соціалізувати дитину – це насамперед навчити її жити у злагоді із собою та навколишнім світом. Узагальненим індикатором соціалізації особистості виступає її соціальна активність.

Відомо, що соціальна активність не є вродженою якістю

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

особистості. Вона формується у процесі життя. Необхідно підкреслити, що досить ефективно цей процес відбувається в підлітковому віці. Як стверджують психологи, підлітковий вік є періодом значних зрушень у розвитку самосвідомості особистості: спостерігається висока сприйнятливність до процесів, що відбуваються в державі; велике прагнення до самопізнання та пізнання свого краю, вивчення історії, традицій, культури тощо.

В умовах невідповідності соціальної спрямованості навчально-виховного середовища і набутих теоретичних знань особистість або повністю відкидає ці знання, керуючись, як правило, життєвою логікою при безпосередній практичній взаємодії із зовнішнім світом, або діє лише формально відповідно до них, без внутрішньої переконаності у правильності своєї поведінки.

Ті чи інші ситуації, які виникають у школі, стають предметом обговорення на вулиці; складається суспільна думка, яка впливає на розвиток особистості. У той же час, значна частина школярів повною мірою не має можливостей відвідувати позашкільні та культурні заклади міста, що негативно позначається на загальному рівні соціалізації учнів.

Сучасна соціально-економічна ситуація, несприятливі зміни, що відбулися протягом останнього десятиліття в доходах і рівні добробуту, якості й доступності різного роду послуг є фактором погіршення становища сімей із дітьми. Важкі умови праці та низький рівень заробітної плати не дають змоги повноцінно забезпечувати життєві потреби населення, гарантувати реалізацію прав дітей, їх повноцінний розвиток, соціалізацію.

Суть процесу соціалізації полягає в тому, що особистість поступово засвоює соціальний досвід і використовує його для адаптації до соціуму. На думку вчених, таке засвоєння відбувається як стихійно, так і цілеспрямовано. Цілеспрямовані процеси впливу на особистість реалізуються передусім у навчанні та вихованні, які здійснюються в сім'ї, школі, позашкільних суспільних та громадських організаціях. Стихійний вплив здійснюється через соціальні ситуації реального життя, масові інформаційні системи тощо.

Процес соціалізації полягає в тому, що особистість не є пасивною по відношенню до соціокультурного середовища. Володіючи активністю та відносною самостійністю, вона вибірково ставить до зовнішніх обставин у процесі засвоєння соціального досвіду.

Як результат і передумова соціалізації, культура особистості є не просто сукупність знань і переконань. Це якісно визначений спосіб життєдіяльності, який є втіленням внутрішніх якостей особистості. Розуміння культурної сутності особистості пов'язане з власним сприйняттям суспільних цінностей, що надають сенс життєдіяльності. Вимоги суспільства до особистості відображаються в соціальних нормах, які є зовнішньою необхідністю по відношенню до неї.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Проте жодні соціальні норми не визначатимуть поведінку учня, поки не будуть внутрішньо сприйняті особистістю. Учень стає активним учасником процесу соціалізації, використовуючи соціальний досвід попередніх поколінь, урахуваючи особливості ментальності українського народу, культурні надбання інших народів. Одне із завдань освіти як фактора соціалізації учнів полягає у сприянні творчій адаптації молоді людини до суспільного життя.

Соціалізація учнів відбувається насамперед через залучення їх до культурних цінностей через систему знань. У зв'язку з цим актуалізується необхідність введення факультативних курсів у школі, щоб учні були здатні орієнтуватися у процесах, які відбуваються в суспільстві. Це один із вагомих чинників цілеспрямованої соціалізації. Це дасть змогу підвищити відповідальність особистості за власні вчинки.

Соціальний розвиток, життєві орієнтири, цінності та запити школярів мають специфічні ознаки. Ціннісні орієнтації в поєднанні із соціальними нормами складають цілісно-нормативну систему регуляції їхньої поведінки, яка постійно контролюється громадою через сусідів, родичів, школу.

Багатогранність життя школи забезпечується спільними зусиллями колективу, громадськості. Організація навчальної діяльності учнів у школі не обмежується заняттями, оскільки навчальний і виховний процеси тісно пов'язані між собою. Позитивним моментом є те, що створюються сприятливі передумови для індивідуалізації навчальної і виховної роботи, взаємовпливу учнів. Специфіка Херсонського центру освіти молоді та дорослих вимагає особливої уваги до організації позакласної діяльності, що враховує запити та інтереси дитини. Цьому слугують гуртки: художнього-естетичного профілю, правознавчого профілю.

Також у нашому закладі вже не перший рік діє центр профорієнтації, основним завданням якого є: дати випускникам школи додаткові індивідуальні профорієнтаційні консультації щодо продовження освіти, здобуття професії з урахуванням можливих змін зовнішніх умов. Питанням профконсультаційного характеру є вивчення інтересів, схильностей і здібностей учнів; бесіди з учнями про їхні професійні наміри. Доцільністю вибору тієї чи іншої професії опікуються не тільки класні керівники, а й учителі-предметники.

Досить плідним є досвід, який набувають учні під час роботи над соціальними проектами, що реалізуються з опорою на учнівське самоврядування. Так, проведення благодійних акцій, виступів агітбригад з екологічної тематики та з питань формування здорового способу життя, виступів лялькового театру, проведення тренінгів, конкурсів, рейдів.

У школі діє така система, де учні мають більше можливостей для самовираження, розвитку і виявлення організаторських, виконавчих, комунікативних умінь. Завдяки цьому акти-

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

візувалася волонтерська робота. Наші волонтери спільно з громадськими організаціями організовували благодійні акції для дітей з особливими потребами, збір коштів та теплих речей, іграшок для дітей-переселенців; виготовлення оберегів, поробок, малюнків на підтримку воїнів. Також проводилися акції з соціально-актуальних проблем.

Соціалізація учнів не обмежується лише позакласною та позашкільною роботою. На уроках учителями впроваджується технологія проектів з розв'язання завдань удосконалення соціальної дійсності, що обумовлює соціалізацію учнів через такі стадії зміни поведінки, як підготовка, усвідомлення, переоцінка, дія [5].

Важливим у розвитку соціальної активності учнів є оволодіння навичками поведінки в соціальному середовищі, прийняття та засвоєння моральних норм, загальнолюдських цінностей. Розвиток комунікативних здібностей дитини дозволяють їй інтегруватися в суспільство, сприяють формуванню вміння спілкуватися, вести дискусії, відстоювати власну думку. З метою набуття учнями соціального досвіду, уміння жити в громадянському суспільстві слід активніше включати школярів у різні форми діяльності на основі діалогу, співпраці. Учням слід надавати більше прав і повноважень, створювати широкі можливості для самореалізації кожного. Через діяльнісний підхід в освітньому процесі учень бере участь у моделюванні явищ суспільного життя. З цією метою пропонується моделювання проблемних ситуацій, використання методу проектів, створення індивідуально-групових програм навчання спілкуванню, упровадження занять з культури спілкування.

Спілкування завжди виступає референтним показником усіх суспільних інновацій, які безпосередньо віддзеркалюються у змістових характеристиках, механізмах і спрямованості цього процесу. Кожна дитина проходить свій індивідуальний шлях в опануванні навичок взаєморозуміння, у розвитку відповідних здібностей. Необхідно розширювати досвід спілкування учнів, різноманітні контакти з батьками громадськістю, оскільки наші учні мають обмежене число суб'єктів спілкування.

Отже, формування ініціативної, соціально активної, спроможної приймати нестандартні рішення особистості є спільною метою педагогічного та учнівського колективів. Здатність успішно взаємодіяти з іншим дає змогу виявляти активність, зумовлює соціальне становлення учнів школи. Усвідомлення школярами своєї причетності до розв'язання важливих громадських справ є ознакою їхньої активної позиції у дорослому житті.

Література:

1. Лихачов Б. Т. Сутність, критерії та функції наукової педагогіки // Педагогіка. – 1997. – № 6. – С. 21–26.
2. Журавльов В. І. Взаємозв'язок педагогічної науки і практики. – М., 1984. – 176 с.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

3. Кантор І. М. Понятійно-термінологічна система педагогіки. – М., 1997. – 158 с.
4. Кондратьєв М. Ю. Підліток у замкнутому колі спілкування. – М., 1997. – 420 с.
5. Козлова О. Н. Введение в теорию социального воспитания / О. Н. Козлова. – М. : Интерпракс, 1994. – 208 с.

Столяр Т. А.*

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДЕЗАДАПТОВАНИХ УЧНІВ В УМОВАХ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

У статті розглядається питання соціалізації дезадаптованих учнів в умовах загальноосвітньої школи.

Сучасність ставить перед особистістю чимало вимог та завдань, і особливо вимогливим є найближче соціальне оточення. Звична система цінностей і способу життя людей сьогодні об'єктивно вимагає певного переоцінювання й усвідомленого переосмислення. Тому для педагогів та психологів одним із найважливіших завдань є пошук нових підходів до розв'язання проблеми введення дитини в соціальне середовище.

У процесі взаємодії з оточуючими проходить засвоєння дитиною системи цінностей, норм національної та загальнолюдської культури, таким чином дитина соціалізується. Крім цього, спілкування виконує ще одну важливу роль, а саме – сприяє виникненню та розвитку самопізнання та самооцінки. Прагнення до самопізнання з'являється у ході контактування дітей з однолітками та дорослими, коли дитина отримує можливість оцінити себе в різноманітних сферах життєдіяльності.

Інтерес до проблеми соціалізації особистості виник давно. Про це свідчать праці вчених ХХ століття А. Макаренка, В. Сухомлинського, Л. Виготського, І. Кона, С. Рубінштейна, Л. Буєвої, у яких вони вказували на взаємозалежність між умовами соціального середовища та розвитком особистості та зазначали необхідність активного опосередкування особистісного розвитку [2].

С. Рубінштейн відзначав, що головна справа виховання полягає в тому, щоб безліччю ниток зв'язати людину з життям – так, щоб з усіх боків перед нею поставали завдання, що є для неї значущими, привабливими, які вона вважає своїми, до розв'язання яких вона долучається. Це важливо тому, що головне джерело усіх моральних негараздів, усіх відхилень у поведінці, це та душевна порожнеча, яка утворюється в людей, коли вони стають байдужими до навколишнього життя, залишаються в ньому сторонніми споживачами [4].

Метою представленої статті є висвітлення шляхів і засобів соціалізації дезадаптованих учнів в умовах загальноосвітньої школи.

Соціалізація – процес і результат засвоєння людиною

* © **Столяр Т. А.**